

ANTİK YUNAN, AYDINLANMA ÇAĞI VE MODERN DÖNEMDE KADIN OLMAK

BEING A WOMAN IN ANCIENT GREEK, THE AGE OF ENLIGHTENMENT AND THE MODERN PERIOD

Esra Yalçın¹

ÖZ

Doğası gereği kadın kavramı her dönemde en çok tartışılan kavramlardan birisi olmuştur. Kadın kimliği tarihsel süreç içerisinde toplumsal cinsiyet normları çerçevesinde tartışmalı bir kavram olmasının yanı sıra tarihsel süreç içerisinde yaşanmışlığı temsil ettiği görülmektedir. Bu yaşanmışlıkta toplumsal bir miras olarak gelecek kuşaklara aktarıldığı için tarihsel olarak incelenmesi gereken önemli konulardan birisidir. Bu çalışmada Antik Yunan döneminden, aydınlanma çağına ve modernizme kadar geçen süreçte kadın algısının incelenmesi ve bu dönemler içerisinde gelişen felsefi sistemlerin irdelenerek kadını nasıl konumlandırıldığı ve ne kadar etkilediğinin göz önüne serilmesi amaçlanmıştır. Antik Yunan kültüründe kadınlara cinsiyet ayrımı yapıldığı ve özellikle bu dönem içerisindeki düşünürlerin kadının görmezden geldiği bir yaklaşımdan etkilendikleri görülmektedir. Ancak bu dönem içerisinde Platon, ilk kez kadın erkek eşitliğinden bahsetmesi yönüyle dikkat çekmektedir. Aydınlanma Çağı ile eşitlik, hoşgörü, akıl ve bilim gibi kavramların farklı toplumsal açıdan insanlara birçok şey vadettiği görülmektedir. Bu dönemin filozofları inşa etmiş oldukları yeni felsefi ve toplumsal düzen içerisinde kadına yer vermemiştir. Zaman geçtikçe modernleşmenin de etkisiyle kadınların toplum içerisinde ve siyasi hayatta bir değere sahip oldukları ancak kadının tüketim toplumunun bir hedefi olarak gösterildiği saptanmıştır. Çalışma sonucunda, yüzyıllar boyunca kadınların erkeklere göre toplumdaki yerinin sürekli değişim gösterdiği saptanmıştır. Kadının konumu içerisinde bulunduğu çağdan, toplumsal yapıdan ve kültürden etkilenmiştir. Her dönemde erkeğin yüceltiği, kadınların ise daha pasif konumlandırıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Antik Yunan, Aydınlanma Çağı, felsefe, kadın, modernleşme.

ABSTRACT

Due to its nature, the concept of woman has been one of the most discussed concepts in every period. In addition to being a sensitive concept, it is seen that women represent experiences in the historical process. This is one of the important issues that should be emphasized as it is passed down from generation to generation as a legacy. In this study, it is aimed to examine the perception of women in the period from the Ancient Greek period to the Age of Enlightenment and modernism, and to reveal how women were positioned and how much they affected them by examining the philosophical systems that developed during these periods. It is seen that there was gender discrimination against women in ancient Greek culture, and especially the thinkers of this period were influenced by an approach in which women were ignored. However, during this period, Plato draws attention because he talked about the equality of men and women for the first time. It can be seen that with the Age of Enlightenment, concepts such as equality, tolerance, reason and science promised many things to people from different social perspectives. The philosophers of this period did not include women in the new philosophical and social order they built. Over time, with the influence of modernization, it has been determined that women have a value in society and political life, but women are shown as a target of the consumer society. As a result of the study, it was determined that the place of women in society compared to men has constantly changed over the centuries. The position of women is affected by the era, social structure and culture in which they live. It is seen that in every period, men were glorified and women were positioned more passively.

Keywords: Ancient Greece, Age of Enlightenment, philosophy, women, modernization.

¹ Yozgat Bozok Üniversitesi, esraalpcan3@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-3460-7850

Sorumlu yazar / Corresponding Author: Esra Yalçın, **e-posta:** esraalpcan3@gmail.com

Gönderilme /Submitted: 01.03.2024 **Kabul/ Accepted:** 27.12.2024

1.GİRİŞ

Tarihi süreç içerisinde yaşanan toplumsal değişimlerin birtakım sorunları da beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu sorunlardan en önemlisi ise cinsiyet sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadının ve erkeğin toplumdaki yeri, haklarının neler olduğu ve kendilerine özgü yeteneklerini ne şekilde gerçekleştirecekleri gibi konulara ilişkin farklı zamanlarda farklı düşüncüler bu konuları çeşitli argümanlarla ele almıştır. Fakat farklı bakış açılarıyla ele alınan bu felsefi tartışmaların kadınların erkeklerin karşısında yok sayıldıkları ve ikinci plana itildikleri ve bu nedenle de cinsiyetçi bir yaklaşımın ele alındığı şeklinde ortak noktada birleştikleri görülmektedir (Çolakoğlu, 2015, s.223-229). Bakıldığında cinsiyet rolleri ile ilgili normlar bireyler doğduğu andan itibaren koyulan isim ve alınan kıyafetlerle başlamaktadır (Akköz Çevik, 2011, s.141-147). Örneğin, erkek çocuklarına Yiğit, Efe, Egemen; kız çocuklarına ise Narin, Sevgi, İpek, Gül gibi isimler tercih edilmektedir (Karasu, 2019). Çocuklar dünyaya geldikleri andan itibaren anne ve babalar erkek çocuklarına atılganlık, saldırganlık, mantıksallık ve problemleri çözebilme davranışları üzerinde dururken kız çocuklarında ise duygusal olmayı, iyi ilişkiler kurabilmeyi, başka insanların duygularına duyarlı olmayı, sorumluluk sahibinde büyümelerini ve edilgen bir şekilde hayatlarına devam etmelerini öğretmektedirler (Temel ve ark., 2006, s.27-38). Ayrıca toplumumuzda erkeklerin daha duygularını kontrol edebilen, hırslı, agresif, bağımsız ve fiziksel anlamda daha güçlü olmaları beklenirken kadınların ise edilgen, duygusal, şefkatli, anaç ve destekleyici olmaları beklenmektedir (Dinç Kahraman, 2011, s.10).

Tarihte kadın ve erkeklerin bu şekilde kategorilere ayrılmasının ve insan kavramının sınıflandırılmasının en büyük trajedilerden biri olduğu görülmektedir. Anaerkil ve ataerkil toplumsal yapıların devamı niteliğinde olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadınları geri planda tutarak nesiller boyunca olumsuz bir mirasın da sürdürülmesine zemin hazırlamıştır (Karaarslan, 2016, s.159-174). Bu da kadınların toplum içerisindeki yerinin belirlenmesinde en önemli etkenlerden birisi olmuştur. Pek çok toplumda kadınlara psikolojik olarak zayıf, pasif, güçsüz gibi özellikler atfedilirken toplum aynı zamanda ona liderlik, yöneticilik gibi vasıfları da vermekten kaçınmaktadır. Aynı toplum kadınların eğitim hakkının görmezden gelinip kadınların atılganlıklarının engellenmesine de neden olmaktadır. Bu yüzden kadınlar meslek sahibi olmada ve çalışma hayatına katılma da birçok problemlerle karşı karşıya kalabilmektedir (Çelik Seyitoğlu ve ark., 2016, s.102-116).

Tarihsel süreç boyunca kadınların çoğu zaman sıkıntılı bir geçmişe sahip oldukları görülmektedir (Çolakoğlu, 2015, s.223-229). Antik dönemden günümüze kadar geçen süreçte kadınların fiziksel imkanlardan yoksun bırakılması, cinsiyet ayrımının yapılması, kadınların sadece cinsel bir obje olarak görülmesi ve yaşadığı dönemin şartları gereği kadınların konumunun toplum tarafından belirlendiği görülmektedir. Tüm dönemlerde kadınlara verilen doğurganlık özelliğinin toplumsal rollerinin belirlenmesinde de etkili olduğu görülmektedir. Bu özelliklerinden dolayı kadınlar yüzyıllar öncesinden bu yana her zaman özel alanda yani ev içerisinde aktif olmakta ve güçsüzlükleriyle ön plana çıkmaktadırlar. Tarih boyunca tüm dönemlerde gerek anne gerekse de bir eş ya da sevgili olarak filozofların

hayatında yer edinmiş kadınlar onların felsefi düşünceleri üzerinde etkili olmuştur. Bu çalışma kapsamında kadınların tarih boyunca felsefi gelenekteki yerinin incelenmesi hedeflenmektedir (Çolakoğlu, 2015; Karaarslan, 2016).

2.ANTİK YUNAN'DA KADIN ALGISI

Yüzyıllardır toplumlarda ele alınan kadın kavramına yönelik bilgilerin Antik Yunan'da iki ana kaynağa dayandırılarak elde edildiği görülmüştür. Bunlardan ilki arkeolojik kazılardır. Bu kazılarla birlikte elde edilen metinlerle antik döneme ilişkin bilgilere ulaşılabilmektedir. Buradan yola çıkarak da antik dönem içerisinde kadınların sosyal hayattaki konumları ve toplumdaki algılanışlarına yönelik bilgileri elde etmek mümkündür. Antik döneme bakıldığında kadınların sınırlandırıldığı ve kısıtlandığı bir yaşam tarzı dikkat çekmektedir (Kılıç, 2000, s.28). Toplum tarafından kendilerine verilen rolleri yerine getiren antik Yunan kadınları gerek yaratılış mitoslarında gerekse geç dönem Yunan mitolojisinde Helen'in neden olduğu bu savaşlarla birlikte felaketlerin de başlıca sebebi olarak gösterilmişlerdir. Troya'nın Akhalar Tarafından istila edilmesi de Helen yüzünden olduğu nitelendirilmektedir (Demiralp, 2010, s.201). Bu dönemde kadınlar doğdukları andan itibaren her zaman erkeklerin gerisinde kalmakta ve daha az itibar görmekteydiler. Hesiodos'a göre Pandora Havva'nın bir görüntüsü olarak nitelendirilmekte ve kötülüklerin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Pandora bir kadındı ve onun yüzünden yeryüzüne kötülükler saçılarak insanlar hastalığa ve sıkıntıya düşmüştü. Hesiodos, Pandora'nın kölelerden bile daha kötü bir durumda olduğunu, kadınların daha alt bir sosyal statüde görüldüklerini ifade etmektedir (Kılıç, 2000, s.28).

Yunan mitolojisinde dünyanın başlangıcından itibaren kadında olduğu ütopyik bir dünya tasarılanmıştır. Samsatlı Lukianos tarafından Selenite toplumunda kadınların doğal sistemin dışında tutuldukları görülmektedir. Doğumların ise erkekler tarafından gerçekleştirildiği varsayılmaktadır. Bu toplumda kadın kavramı bilinmemektedir. İdealize edilmiş olan bu toplumda erkeklerin 25 yaşına kadar gelin olabildikleri görülmektedir. Böylelikle bu çağdaki erkekler bir başka erkekle evlenmektedir. Erkek anneler çocuklarını karınlarından doğurmamaktadır. Baldırlarında meydana gelen şişkinlik içerisinde çocuklarını taşıdıkları ifade edilmiştir. Çocuklar bu şişen baldırlar yarılarak çıkarılır. Çıkan çocuklar ise doğduğu andan itibaren cansız olarak nitelendirilmektedir. Daha sonra hava ile temas etmesiyle canlandığı ve doğumun gerçekleştiği belirtilmektedir. Mitolojinin devamında ise Dentrite ırkından olan bireylerin herhangi bir kadına ihtiyaçları olmadan üreyebildikleri belirtilmektedir. Bu ırkta erkeklerin üreme organlarını toprağa dikmesiyle meydana gelen ağaçta meyvelerin olgunlaşmasıyla kabuklarının içinden çocukların çıkarıldığı söylenmektedir (Duby, 2005, s.302). Bu mitolojilerden de yola çıkarak Antik Yunan'da doğurganlığın niteliğinin değiştiği ve kadınların doğal sistemin dışına itildikleri görülmektedir. İnsanlar arasındaki hiyerarşide ise kadın erkek eşitsizliğinin meydana geldiği görülmektedir. Kadınlara yönelik oluşturulan bu toplumsal uygulamalar zamanla daha da görünür hale gelmiştir. Antik Yunan'da erkeklerin savaşçı yapıda olması kadınların önlerine geçmelerine neden olmuştur. Ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel diğer tüm konularda da erkeklerin kadınlardan önde oldukları görülmüş ve eğitim noktasında da erkek çocuklarla

kız çocukların almış oldukları eğitimlerin farklılaştığı görülmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak Antik Çağda erkeklerin daha çok savaşçı özellikleri ile ön planda olurken kızların ise daha çok ev işleri ve annelik gibi roller kazandırılarak yetiştirildikleri görülmektedir. Bunun bir sonucu olarak ise kız çocukları erken yaşta evlendirilmiştir (Karaarslan, 2016, s.159-174).

Erken yaşta evlendirilen Antik Dönem kadınlarının bu süre içerisinde birtakım annelik haklarından da yoksun bırakıldıkları görülmektedir. Kadınların bazı durumlarda kölelerden dahi daha kötü durumda oldukları ifade edilmektedir. Antik Yunan toplumlarında kadınların doğurmuş oldukları kız çocukları kucaklarından alınarak boğazlanabilmekte, sağlıklı bir bebek ise derin su kuyusuna atılarak boğularak öldürülmektedir. Tüm bunlar yapılırken de annelere herhangi bir söz hakkı verilmemektedir (Russel, 1969). Kadınların çocuk doğurmaması ya da kısır olması gibi faktörler ise kadınlık ve annelik rollerini yerine getiremedikleri gerekçesiyle boşanma nedenleri arasında görülmektedir. Burada sadece erkeklerin söz hakkının geçerli olduğu ve tek taraflı boşanmaların gerçekleşebildiği belirtilmiştir. Ancak kadının tek taraflı istediği boşanmaları gerçekleştirmediği görülmektedir (Bendason, 1994, s.29).

2.1. Platon'un Düşüncesinde ve İdeal Devletinde Kadın Olmak

İçerisinde bulunulan kültür ve toplumun yapısı bireylerin düşüncelerinin şekillenmesinde son derece önemlidir. Antik Yunan düşünürlerinden Platon ise kadınların ezildiği, ikinci plana atıldığı ve ötekileştirildiği bir toplumsal yapıda dünyaya gelmiştir. Platon M.Ö 427 ve 347 yılları arasında yaşamıştır. O dönem içerisinde

soylu bir ailenin çocuğu olan Platon'un iyi bir eğitim almış ve bu sayede büyük bir felsefi ve kültürel mirasa sahip olduğu görülmektedir. Platon içerisinde bulunduğu toplumu gözlemlemiş ve kadınların buldukları toplum içerisindeki rollerine ve konumlarına yönelik düşünmüştür. Platon kadınların ruhlarının erkeklerin ruhlarıyla kıyaslandığında daha aşağıda olduğunu ifade etse de kadınların buldukları mevcut toplumdaki rollerinden ve konumlarından son derece rahatsız olduğunu belirtmektedir (Timaios, 2001, s.42). Platon'a göre ruhlar iyi bir zaman geçirirlerse mutlu yaşamlarına geri dönecekler, kötü geçirirlerse ikinci kez dünyaya geldiklerinde kadın olarak dünyaya geleceklerdir (Platon, 1999 s135). Burada kadın olma, erkek olarak dünyaya gelmenin alt seviyeye düşmüş hali olarak tanımlanmaktadır. Bu düşünüş daha sonra hayvan bedeninde dünyaya gelmeyle devam edecek bir döngü şeklindedir. Platon'un kadınları bu döngü içinde konumlandırış şekli onun gözünde kadınların erkeklerden daha aşağı ve zayıf olduğunun ispatı olarak düşünülebilecektir (Çolakoğlu, 2015, s.223-229).

Bulduğu çağdan farklı olarak Platon cinsiyet sorununa yaklaşarak Antik Yunan düşüncesinin tersine kadına önem atfettiği düşünceleriyle öne çıktığı görülmektedir. Platon kadınlarla erkeklerin bir elmanın yarısı olduğunu söylemiştir (Platon, 1999, s. 454). Eski mitik çağlarda birbirinden ayrılmış olduklarını dile getirmiştir. Platon a göre insanlar dişi, erkek ya da hem erkek hem dişi olduklarını ancak hem erkek hem dişi olan çeşidin kaybolduğunu söylemektedir. Erkeklerin güneşten, kadınların ise Dünyadan geldiğini, ayın ise her ikisini birleştirerek hem güneşi hem dünyaya bağlı olduğunu ifade etmiştir. (Platon, 1999, s.455; Blondel, 2004,

s.46). Bu nedenle dişiler ve erkekler birbirlerine aşık olmak da ve böylelikle birleşmektedirler. Klasik dönem Atina'ya bakıldığında Platon'un kadınlara tanıdığı toplumsal statünün bir devrim niteliğinde olduğu görülmektedir. Ona göre kadın ve erkek bu yüzden hiç durmadan aşk yoluyla buluşup birleşmeye çalışmaktadırlar. Platon toplum içerisinde kadınların ötekileştirilmesine karşı çıkarak kadınları dışlamamış hatta kadınların kamuda da yer edinebilmeleri ve erkeklerle eşit haklara sahip olmaları gerektiğini savunmuştur. Bulunulan devlet içerisinde kadınların da yaşamı aktif bir şekilde katılması ve bunu yapabilmeleri için ise eğitimin gerekli olduğunu savunmuştur (Çolakoğlu, 2015, s.223-229).

Platon'un kadınların doğurganlık özelliklerini önemseydiği görülmektedir. Kadına verilen saygının onların üretkenlikleriyle ilgili olduğunu belirtmiştir. Platon'un bu düşüncelerine ise Yasalar kitabında ve Devlet diyalogunda yer verilmiştir. Platon ideal devlet anlayışı insanlardan hareketle birlikte birlik ortaya koymasıyla oluştuğu görülmektedir. Hayatın tamamını kapsayan ideal bir devletin bilim, eğitim, sanat, din, aile ve evliliği içerisine alarak bunları bir düzene sokması gerektiğini belirtmiştir (Platon, 1999, s.130). Filozofların da bu ideal devlet içerisinde rol oynadıkları görülmektedir. Kadın ise toplumların bir parçası olduğu için filozoflar tarafından üzerinde düşünülmesi gereken en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir (Karaarslan, 2016). Platon'un ideal devlet anlayışında kadınlar kendi yetenekleri doğrultusunda çeşitli kademelerde yer alarak değerlendirilecektir. Platon'a göre kadın ve erkekler farklı yaratılmışlardır ancak iş gücü anlamında aralarında herhangi bir fark olmadığını ve aynı işi yapabilecek

kapasiteye sahip olduklarına inanmaktadır. Kadınların erkekler gibi yetiştirildikleri ve eğitildiklerinde onların yaptıkları işi aynı şekilde yapabileceklerini savunur (Göze, 2000). Devlet yönetiminde de platon kadınlarda ve erkeklerde aynı gücün olduğunu ve kadınların her işi yapabileceğini belirtmektedir (Platon, 1999). Fakat burada iş konusunda aynı güce sahip olan kadınlar ve erkeklerin yaratılışlarında farklılıklar olduğunu ifade eder. Kadınların hiçbir işte erkekler kadar iyi olamayacağını, sadece onlara bekçilik yapacaklarını, yaratılıştan ötürü kadınların daha zayıf erkeklerin ise daha güçlü olduklarını belirtmiştir. Kadının doğasının daha çok yemek yapmak, dikiş dikmek ve çocuk bakmak gibi işlere daha yatkın olduğunu düşünmektedir (Çolakoğlu, 2015, s.223-229).

Platon belirli yeteneklere sahip kadınların yine aynı değerlere sahip erkeklerle eş olmaları gerektiğini ifade etmektedir. Bu eş olma durumunu ise sadece çiftleşme olarak ele almaktadır. Çünkü Platon devlet için aile kurumunu reddetmektedir. Çocukların ortak olacağını ne babaların oğullarını ne de oğulların babalarını bilmeceğini savunmaktadır. Böylelikle ortak kadın ve ortak çocuk düşüncesine dikkat çekmektedir. Platon toplumdaki erkeklerin ve kadınların rollerinin ve yerinin nasıl olduğunu, evlenmelerinin hangi şartlara bağlı olduğunu Devlet kitabında ele alınmıştır. Platon kadın ve erkek eşitliğini savunurken aslında kadınlara içerisinde bulunan topluma aykırı haklar vermeyi amaçlamamıştır. Platon'un bu geleneksel yapıyı değiştirmeye çalışması ve uzak durmasının nedeni kendi kurduğu ideal devlet anlayışını sürdürebilme (Çolakoğlu, 2015, s.223-229).

3. AYDINLANMA ÇAĞI VE KADIN

Antik Yunan'dan günümüze kadar kadının toplumsal hayattaki rollerine ve kadının toplumda nerede olmasına yönelik tartışmalar her zaman devam etmiştir. Platon'un bulunduğu toplum içerisinde kadınlara karşı kabul görülen düşüncelerden daha farklı düşünce yapısına sahip olduğu görülmektedir. Tıpkı bunun gibi toplumlarda da içerisinde yaşadığı bulunduğu ortam ve kültürel özelliklerinin dışına çıkarak daha farklı düşünen felsefecilere rastlanılmaktadır. Kadın haklarına yönelik bu düşüncelerin dünya genelindeki gelişimi orta çağlara kadar dayandırılmakta ve kadınların baskılanmasına, ezilmesine ve ikinci sınıf vatandaş olarak görülmelerine yönelik tepki vermek amacıyla Christinede Pizan'ın 1405'te yazmış olduğu *Le Livre de la Citedes Dames'e* (Kadınlar Kentinin Kitabı) dayandırıldığı görülmektedir (Kesen, 2022, s.31-44). Pizan kadınlara yönelik oluşturulan bu tutumların nasıl değiştirileceğine yönelik yazmış olduğu eserle feminizmin erken temsilcilerinden biri olarak görülmektedir (Biter, 2017, s.495-524). Bu dönemden sonra 18. Yüzyıla kadar bu konuya yönelik faaliyetlerde ya da girişimlerde bulunulmamıştır. 1789 Fransız İhtilali'nden sonra 1791 yılında Kadının ve Kadın Vatandaşın Haklarına Dair Beyanneme'nin Olympe de Gouges tarafından yayımlanmasıyla birlikte kadınlar arasında bir hak arayışı başlamıştır. Bu beyannameye göre, kadın ve erkek eşitliği, kadınlara oy hakkının verilmesi şeklindeki konular gündeme getirilerek kadınların da erkeklerle aynı insan haklarına sahip olmalarına yönelik talepte bulunulmuştur. Bunun doğrultusunda ise kadınların kamusal ve siyasal anlamda hak talep etme süreçleri başlamıştır (Kesen,

2022, s.31-44). 18. Yy felsefesi ya da Aydınlanma çağı olarak nitelendirilen dönemde felsefi, entelektüel ve kültürel hareketler toplumu dönüştüren ve doruk noktasına ulaştıran bir dönem olarak görülmektedir (West, 2016). Bu dönemde insan aklına olan sarsılmaz bir güven ile geleceğin bilimle inşa edileceğine inanılmaktadır. Bu dönem içerisinde Jean-Jacques Rousseau, Immanuel Kant ve Arthur Schopenhauer'in girmiş oldukları felsefi sistemde kadınların erkeklere göre toplumdaki konumunun ne olduğu, kadınların olaylara nasıl dahil edildiği, adalet, eşitlik, hoşgörü ve özgürlük gibi kavramları Aydınlanma Çağı çerçevesinde ve felsefi sistem içerisinde inceledikleri görülmektedir (Baktemur, 2019, s.1-12). Bu filozofların kadınları 3 farklı bakış açısıyla ele aldıkları söylenilebilir.

3.1. Kadına Ontolojik Bakış: Arthur Schopenhauer

Schopenhauer, ontolojik farklılıkların kadınların erkeklerden farklı olmasının kaynağı olduğunu bundan dolayı da kadınları "erkeğin ötekisi" olarak nitelendirdiği görülmektedir. Aşkın Metafiziği adlı eserinde kadının doğası ve kadın erkek ilişkisi üzerinde durmaktadır. Bu eserde kadınlar ile erkekler arasındaki cinselliği ve aşkı felsefenin de merkezinde yer alan kavramlardan biri olan iradeyle birlikte düşünmektedir. Kadınların içgüdülerine göre davrandıklarını erkeklerin ise akıllarına göre davrandıklarını ifade etmektedir. Bunun altta yatan nedeninin ise kadınlarda ganglion sisteminin erkeklere göre daha fazla gelişmiş olmasından kaynaklı olduğunu düşünmektedir. Bu sistem kadınlarda içgüdüsel davranmaya neden olmaktadır (Schopenhauer, 2014, s.30).

Schopenhauer'e göre aşk ve cinsellik insanlar arasındaki en güçlü ve etkili hareketlerden biridir ve tüm insanların çabalarının asıl amacı budur (Schopenhauer, 2017, s.314-315). Ona göre aşkın temelinde içgüdü yatmakta ve bireylerin birbirlerine karşı sevgilerinin artmasının şimdiden yaşamak istemesinden kaynaklandığını savunmaktadır. Bunun aksine kadınların ve erkeklerin birbirlerine karşı olan isteksizliği ve aralarındaki soğukluk birlikte meydana getirecekleri çocuğun da fizyolojik yapısının bozuk olacağını ve mutsuz bir varlıktan öteye gidemeyeceğini savunmuştur (Schopenhauer, 2014, s.30). Schopenhauer, kadınların erkeklere göre daha zayıf ve küçük bedene sahip olmasını küçümsemektedir. Ona göre bir kişi iradesini ve karakterini babasından, zekasını annesinden, beden yapısını ise her ikisinden de almaktadır. Böyle düşünmesinin altındaki nedenin ise irade ve karakter gibi önemli nitelikleri kadına maliye etmek istemesinden kaynaklı olduğu belirtilmektedir (Schopenhauer, 2014, s.23). Schopenhauer, Erkeklerde çok eşliliği savunmaktadır. Erkeklerin birçok kadına ihtiyacı olduğunu ifade etmektedir. Ona göre çok eşlilik kadınların yalnız kalmasını engellemekte, onların bakımlarının garanti altına alınmasını sağlamakta ve onları fahişe olarak yaşamaktan kurtarmaktadır (Kenny, 2017, s.284). Kısırlığın ise kadınlardan kaynaklandığını ifade etmektedir. Kadınlara sürekli kurnaz, içgüdülerine göre hareket eden ve aklın hakimiyetinden uzak yaşadıkları düşüncesiyle erkek tarafından kontrol edilmesi gereken bir varlık olarak nitelendirmiştir. Schopenhauer'in kadınlara karşı bu olumsuz tutumunun babasından yaşça çok küçük olan annesiyle aralarındaki anlaşmazlıklardan kaynaklı olduğu ve özel hayatında da kadınlar tarafından sürekli reddedilmesinden ötürü olduğu düşünülmektedir. Tüm

bu nedenlerden ötürü Schopenhauer, kadına karşı beslenebilecek bütün iyi duyguların doğanın bir zorlamasından kaynaklandığını savunmuştur. Esasında ontolojik olarak kadınların erkeklerden daha aşağıda olduğunu, kadınların değerini bütünüyle bertaraf etmek ya da en aza indirmek için büyük bir çaba sarf ettiğini söylemek mümkündür (Schopenhauer, 2014, s.31; Baktemur, 2019, s.1-12).

3.2.Kadına Estetik Bakış: Immanuel Kant

Kant, kadınları güzellik kavramı çerçevesinde estetik bir varlık olarak incelemektedir. Kadının akıl ve karakterini geri planda tutmaktadır (Kant, 2017, s.76-79). Aklın doğasına yönelik yaptığı çalışmalarda erkek aklını, ahlakla ilgili çalışmalarında ise doğrudan erkeği esas aldığı görülmektedir. Çünkü kadınlardaki bilgeliğin akıl yürütmekle değil, hislerle ve sezgilerle olduğunu düşünmektedir. Kant'ın Erkeklerin aklına olan güveni aile kurumuyla ilgili düşüncelerini de etkilemiştir. Evlilikte yöneten kişinin erkekler olması gerektiğini savunmuştur (Kant, 2006, s.207). Ona göre bir evlilikte kadınların da söz sahibi olduğu ancak evliliğe yön verecek kişinin akıllarıyla erkekler olduğu görülmektedir (Kant, 2010, s.45). Güzellik ve Yücelik Duygusu Üzerine Gözlemler adlı eseri, Kant'ın kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıklara yönelik düşüncelerini içeren en önemli eseridir. Burada Kant'ın güzellik duygusunu kadına, yücelik duygusunu iyiye erkeğe atfettiği görülmektedir (Kant, 2017, s.76). Kant, güzelliğin sadece vücutla ilgili değil bunun yanında insanlardaki davranış, duygu ve düşünceleri ile de ilişkili bir kavram olduğunu belirtmektedir. Ona göre, masumiyet, iyiliksever olma ve saygı kadınların sahip olmaları gereken bir özellik olarak görülürken hırçınlık, kibir, huysuzluk ve küstahlığın ise

kadınları çirkinleştiren özellikler olarak görülmektedir (Kant, 2010). Kant Kadınların yaşları ilerledikçe güzelliklerini yitirmeye başladıklarını ve bundan dolayı da soylu nitelikler kazanmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu kadınların kitap okuması, akli muhakeme ve sezgi yeteneklerini geliştirmesi gerektiğini savunmaktadır. Evlilikte ise kadınla erkeği birbirlerinin tamamlayıcısı olarak görmektedir. Bu süreç içerisinde kadının ilk öğretmenin işleri olması gerektiğini belirtmiştir. Zaman geçtikçe çiftler arasındaki duyguların gittikçe donuklaştığını ve dostça bir sevgiye dönüştüğünü ifade etmektedir. Burada asıl önemli olan duygu inceliklerini kaybetmemektir (Kant, 2010, s.45). Filozof geçmişten miras gelen ve kadınların lehine olan erkeklerle aralarındaki hiyerarşik sistemin bu dönemde de gelişip değişmediğini göstermiştir (Göçmen, 2012, s.95-136). Kant'ın aklın doğası ve ahlak alanındaki felsefe tarihinde önemli filozoflardan biri olduğu ancak kadın hakkındaki düşüncelerinin sığ olduğu görülmektedir. Ona göre kadın sadece estetik yönüyle bir varlık olarak görülmektedir. Bilgi peşinde koşma, felsefi ya da bilimsel meselelerde kafa yorma gibi bir amaçları bulunmamaktadır. Kant'a göre aynı zamanda kadınlar ahlaki ilkelerden uzak ve sorumluluklarından kaçarak yalnızca yapmak istediğini yapan bir canlı olarak nitelendirilmektedir (Kant, 2017, s.76).

3.3.Kadına Toplumsal Bakış: Jean-Jacques Rousseau

Jean-Jacques Rousseau ise, Aydınlanma'nın doğayı kontrol altına alma coşkusuna katılmakla kalmamış ve Aydınlanmacı düşüncüyü reddetmiştir. Yaşadığı toplum içerisindeki çarpıklıkları şahit olmuş ve bunları düzeltmeye ça-

lımıştır. Eşitlik, özgürlük, birey, toplum ve vatandaşlık gibi alanlardaki görüşleri diğer düşünürler üzerinde etkili olmuştur (Rousseau, 1995, s.87). Rousseau kadınların toplumdaki rollerine ve toplum içerisinde erkeklere göre hangi konumda olduklarının üzerinde durmaktadır. Ona göre kadının aile içerisindeki konumu erkeğe göre belirlenmelidir. Çünkü ataerkil güç erkekler doğa tarafından verilmiştir. Bu nedenle erkekler ve kadınlar arasındaki otoritenin eşit olmaması gerektiğini savunmuştur (Rousseau, 1956, s.374). Erkeklerin eşleri üzerinde denetleme özgürlüğünün olması gerektiğini ve çocuklarının kendinden olduğundan emin olması gerektiğini belirtmiştir. Fakat kadınlara bu haklar sağlanmamıştır. Hatta kız çocuklarının bile yaşamlarının ilk kısımlarında babalarına hizmet etmeleri gerektiğini savunmuştur (Rousseau, 2008). Kadının toplumdaki yerine bakıldığında ise akıl tarafından ehlileştirilmesi gereken potansiyel bir düzensizlik kaynağı olarak nitelendirilmektedir. Toplumların kötüye gitmesinin en büyük nedeninin kadınların kural tanımamazlığı olduğunu söylemiştir. Tüm bunların yanında Rousseau, akıl tarafından geri plana atılan kadınların aynı şekilde akıl tarafından arzuladıklarını ifade etmektedir. Akıldan uzak ve doğaya yakın olmaları nedeniyle ise kadınları övmektedir (Rousseau, 1995, s.84-105). Rousseau, Emile adlı eserinde kadınlar hakkındaki düşüncelerini belirgin bir şekilde ifade etmiştir (Rousseau, 1956, s.71). Ona göre evlenme çağına gelmiş kadınlar ile erkeklerin almış oldukları eğitimlerin birbirinden farklı olması gerekmektedir. Çünkü evlilikte kadınlar ve erkeklerin farklı görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Kadınlar daha çok ev içi sorunlarla ilgilenirken erkekler ise ev dışı sorunlarla ilgilenmektedir. Kadınlar

zayıf karakterde oldukları için ayakta kalabilmek adına erkeklere ihtiyaç duymaktadırlar. Evlenmeden önce babalarının, evlendikten sonra ise eşlerinin dinlerini benimsemeleri gerektiği düşünülmektedir (Rousseau, 1956, s.387-388; Genç, 2015). Rousseau, kadın erkeklerin arasındaki farklılıkların cinsiyetlerinin doğasından kaynaklandığını belirtmiştir. Bu farklılıkların ise toplumsal rolleri belirlediğini ifade etmiştir (Rousseau, 1956, s.370-371). Kadın daha çok pasif, zayıf ve erkeğin hoşuna gitmek üzere yaratılmış bireyler olarak nitelendirilirken, erkekler ise güçlü ve aktif olarak nitelendirilmektedir. Kadınlar, çekicilikleri artırabilmek için dans etmeli, ev işlerinde kendilerini geliştirmeli ve şarkı söyleyerek güzelliklerine güzellik katmaları gerekmektedir. Önemli olan bedensel güç değil erkeklerin kendilerini beğenebilmeleri için çekicilik kazanmalarıdır (Rousseau, 1956, s.393). Rousseau'nun Fransız Devrimi'ne ilham olan bir filozof olarak toplumsal anlamda ortaya koyduğu düşünceleriyle ön plana çıkmaktadır. Eşitlik ve özgürlük gibi kavramları sık sık uygulamasına rağmen kadınların toplumda bağımsız bir birey olduklarını göz ardı etmiş, erkeğin doğası gereği güçlü olmasından kaynaklı daha çok hak ve özgürlükleri olduğunu, kadınların toplum içerisinde pasif ve güçsüz kalarak güçlü bir erkek toplumu hayalini kurmuştur (Rousseau, 1995, s.87-151; Baktemur, 2019, s.1-12).

Aydınlanma dönemi ile birlikte kadınların eşitlik mücadelesinin temel metinlerinden birisi de Mary Wollstonecraft'ın, "Kadın Haklarının Gereçlendirilmesi (A Vindication of the Rights of Women) adlı eseridir. Bu eserde kadınların eğitim haklarının engellenmemesi gerektiğini ve kadınların zihinsel yeteneklerini ge-

liştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu da erkeklerin savunduğu cinsiyet ayrımının keyfi olduğu vurgulanmıştır. Akıl ve insanlık hakkının sadece erkeklere verilmediğini, kadınlara da verildiğini belirtmiştir. Kadınlara sadece erkeklere zevk vermeyi öğretmek yerine iyi bir eğitim hakkının verilmesi gerektiğini bu şekilde iyi bir anne, eş ve vatandaş olabileceğini vurgulamıştır (Wollstonecraft, 2007). Bu eserde kadınların geri planda bırakıldığı, eğitim haklarının engellendiği bu nedenle de zihinsel ve ahlaksal gelişmelerinin geri kalmasına neden olduğu belirtilmektedir. O nedenle kadınların düşünce düzeylerini geliştirebilmeleri adına iyi bir eğitim almaları gerektiği savunulmaktadır. Özellikle kadınların yanlış yorumladıkları, Erkekler için süslenen kadınlık algısına ve "kadınsılık" kavramına karşı durarak kadınların kırılğan, narin, hassas ve duygusal olduğu anlayışına karşı çıkmıştır. Kadınların temel görevlerinin erkeklere hizmet etmek olduğu düşüncesini eleştirmiş ve bunu ortadan kaldırabilmek için kadınların eğitim haklarının engellenmemesi ve zihinsel yeteneklerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Dikici, 2016, s.524-532).

4.MODERN DÖNEM VE KADIN

Aydınlanma Çağı ile birlikte eşitlik, hoşgörü, akıl ve bilim gibi kavramların farklı toplumsal açıdan insanlara birçok şey vadettiği görülmektedir. Fakat bu kavramların hakim olduğu bir toplumda kadınların konumunun çok da iç açıcı olmadığı belirtilmiştir. Bu dönemin filozofları inşa etmiş oldukları yeni felsefi ve toplumsal düzen içerisinde kadına yer vermemiş ve Antik Yunan'da belirtilen kadınların erkekler ile aynı haklara sahip olamayacakları düşüncesini sürdürmektedirler. 19. yy'da pozitivist bilim anla-

yışı Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkmasını desteklemiştir. Bununla birlikte yeni bir dünya modelinin oluşumunu hızlandırmada Batı'nın ekonomik gücünün artmasının etkili olduğu görülmektedir. Batı'nın kendi geçmişine karşı eleştirel yaklaşımı, geçmişin baskıcı fikri ve siyasi gelenegine karşı oluşu diğer toplumlara nitelik farkı gözetmeksizin örnek olarak sunulmuştur. 18. yy. sonlarında Fransız Devrimi gerçekleştiğinde medeni kanunlar kadının velisinin izni olmadan anlaşma yapılmasına izin vermemektedir. Fransız Medeni Kanun'u evli kadınlara yönelik kendi haklarını 19 Temmuz 1907 yılında çıkarılan kanunla vermiştir. Fransız Devrimi ile birlikte İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi yayınlanarak kişisel hak ve özgürlükler yasal güvence altına alınmıştır. 1938 yılından sonra ise kadınların lehine olan birtakım hükümler getirilmiştir. Ancak kadın haklarının önemli ölçüde gündeme gelmesi 20. yy'da Batı'nın çağdaşlaşması ile gerçekleşmiştir. Kadınların sürekli geri planda tutulduğu, ötekileştirilmesini ve aşağılandığı gerekçesiyle Fransa'da ilk defa feminizm hareketleri ortaya çıkmaya başlamıştır (Çimen, 2008). Feminizm, temelde kadınların meşru olmayan yollarla erkeklerin baskısı altına alındığı inancına dayanmaktadır. Amacı ise baskı altında olan kadınları zayıf, güçsüz, erdemsiz ve akılsız gibi gösteren bu geleneksel anlayışı kırmaktır (Çevik, 2023, s. 573-605). Ayrıca kadınların hor görülmesine neden olan durumların düzeltilerek kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak isteyen bir toplumsal hareket olarak nitelendirilmektedir (Keleş, 2018). Batılı ülkelerin gerçek anlamda modernleşmesi yalnızca ekonomik ve toplumsal yönde gündeme gelmesiyle değil kadın haklarının tanınmasıyla bağlan-

tılı olduğu belirtilmektedir. Zaman geçtikte modernleşmenin de etkisiyle kadınların toplum içerisinde ve siyasi hayatta bir değere sahip oldukları görülmüştür (Cihan, 2018, s.269-280). Modernleşmenin bir sonucu olarak kadınların çalışma hayatına daha çok katıldıkları görülmüştür. Böylelikle kadınlar özel alandan kamusal alana geçişe başlamış ve evden dışarı çıkmaya başlamışlardır. Kadınların günlük hayattan sosyal yaşama, mutfak kültürlerine, eğlence anlayışlarına, zevk aldıkları şeylere ve aile yaşantılarına kadar tüm yaşamları kısaca hayata bakış açılarının değiştiği saptanmıştır (Cihan, 2018, s.269-280).

İlerleyen süreçlerde Dünya Savaşlarının ortaya çıkması kadınları da etkilemiştir. I. Dünya Savaşı ile birlikte Kadınların Barış Partisi kurulmuş ve Uluslararası Kadın Konferansı düzenlenerek erkeklerin kadınlara yönelik desteklemiş olduğu olumsuz çabalar da eleştirilmiştir (Çiçek, 2016). II. Dünya Savaşı ile birlikte ise erkeklerin iş gücü azalmaya başlamış ve kadınlar bu çalışma alanlarına girerek kendi aralarında işçi sınıfı örgütlerini kurmuşlardır. Bu örgütler sayesinde kadınlar hak taleplerini sürdürmeye devam etmişlerdir. Kadınların başlatmış oldukları faaliyetler zamanla dünya kamuoyunda da yer almaya başlamış ve Kadınların Konumu İnceleme Komisyonu 1947 yılında Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulmuştur. Kadınların sahip oldukları toplumsal ve siyasal haklar bu komisyon tarafından incelenmiştir. Bunun sonucunda ise tüm cinsiyet ayrımcılıklarını ortadan kaldırmak üzere İnsan Hakları Beyannamesi yayımlanmıştır (Şengül, 2015, s.53-54). Bu bağlamda modern çağ feminist hareketlerin dünya genelinde hızlandığı bir dönem olarak görülmektedir. Modernliğin değer ve kurumlarının Batı'nın etkisi

altına girerek zamanla değiştiği görülmektedir. Daha sonra evrenselleşerek Batı'lı olmayan toplumları da etkisi altına aldığı belirtilmektedir. Batı dışı toplumlara bakıldığında Batı'daki modernleşme ile aynı süreçleri izlemedikleri görülmektedir. Her toplumun kendi yapısı dâhilinde farklı süreçler geçirdiği sonucuna varılmaktadır (Cihan, 2018, s.269-280).

Varoluşçu feminizm, 20. yy'da varoluşçuluk felsefesine dayanarak geliştirilmiştir. Varoluşçuluk, "iradesi ve bilinci olan insanlarla, irade ve bilinçten yoksun nesnelere arasında net bir ayırım yapan, insanların davranışlarından sorumlu olduğunu vurgulayan felsefi bir akımdır". Varoluşçu yapı, kişilerin benliğini oluşturması gerektiğini vurgulamaktadır. Hegel, Husserl, Heidegger, Jean Paul Sartre, Karl Jasper'dir Tarafından geliştirilen bu feminizmin en önemli temsilcisi ise Simone de Beauvoir'dur. Beauvoir'in düşüncelerinde ise hayat arkadaşı Jean Paul Sartre'den etkilendiği görülmektedir. Sartre ise Hegel'in "Tinin Görüngübilimi" ve Heidegger'in "Varlık ve Zaman" adlı eserlerinden etkilenecek "Varlık ve Hiçlik" eserini ele aldığı belirtilmektedir (Donovan, 2016, s.223). Beauvoir, varoluşçu feminizmin en önemli yapıtlarından biri sayılan "İkinci Cins"i 1949 yılında yazmıştır (Beauvoir, 1993). Burada içkinlik ve aşkınlık kavramlarından bahsetmiştir ve kadınların içkinlikten aşkınlığa geçmeleri gerektiğini belirtmiştir. Burada bahsedilmek istenen aşkınlık kavramı insanların içerisinde bulunduğu durumdan çıkabilmesini nitelendirmektedir. Yani kadınların evin dışına çıkması ve kendi dışına çıkmasıdır (Beauvoir, 1993). Varoluşçu feministlere göre aşkınlık bir dünya kurma gücüne sahip olan yaratıcı tarafımızdır. Özgürlük ise bu

kavramla iş anlamıdır. İçkinlik boyutuna bakıldığında ise yaşamı devam ettirebilmek için yinediğimiz zorunlu gereksinimlerimizdir. İnsanların içkinlik aleminden çıkmadıkları sürece kendisiyle yeni bir ilişki kurulamayacağını savunmaktadır. Böylelikle de bağımsızlığın önü kapanacaktır. Doğalcı feminizm kadınların ikinci cinsiyet olma durumunun doğanın sonucunda olduğunu iddia etmektedirler. Ancak Beauvoir bunu reddetmektedir. Nasıl ki hayvanlar ürediklerinde dişiler erkeklere göre ikinci bir cinsiyet değil ise insanlarda da bu durum böyle olmamalıdır şeklinde savunmuştur (Çakır Kılıçarslan, 2023, s.90-92). Beauvoir yaşamı boyunca kendisi annesi ve etrafındaki kadınları gözlemleyerek kadınların günler geçtikçe kendilerini sınırladığının farkına varmıştır. Kendi yaşantısında öz babası ile ataerkil sistem içinde kadınların erkeğe ait olması kavramı nedeni ile çatışmalar yaşamıştır. Bu sistemin sona ermesi için kadınların kendilerini bilmeleri, farkında olmaları, kadınların özgürleşmeleri gerektiğini savunmaktadır (Aydınalp, 2020).

5.GÜNÜMÜZDE KADINLARIN DURUMU

Osmanlı Dönemi Türkiye'deki feminizmin gelişimini oluşturan ilk aşamayken ikinci aşamanın ise Cumhuriyet Dönemi'nin oluşturduğu görülmektedir (Kesen, 2022, s. 31-44). Cumhuriyet Döneminde ele alınan temel politika Batıya yönelim şeklinde olmakta ve amaç laik bir toplum oluşturmaktadır. Cumhuriyet Dönemi'nde vurgulanan temel nokta kadın ve erkek eşitliği, eşitlik ve yurttaşlık kavramlarıdır. Böylelikle kadınların da erkekler gibi vatandaş olarak aynı haklara sahip olmaları gerektiği üzerinde durulmuştur (Altuntaş, 2013). 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından yasal

reformlar hazırlanarak kadınların da kamusal alanda aktif olabilmeleri hızlandırılmıştır. Kızlara da erkeklerle eşit eğitim hakkı tanınmıştır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte kadınlar, siyaset, bilim, adalet ve daha birçok alanda önemli adımlar atmaya başlamıştır. Kadınlar bu sayede hakim ve parlamento kürsülerinde yer edinmeye başlamışlardır. Bu dönemle birlikte kadınlar toplumsal hayata katılmaya başlamıştır (Şengül, 2015, s.21-30). Siyasal ve sosyoekonomik anlamda kadınlara yönelik önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönem içerisinde parlamentoda sayısı azalan kadınların daha aktif bir şekilde yer aldıkları görülmektedir. Bu dönemde temsilci olamaları bile siyasetle ilgilenen kadınların sayısı artmıştır. Büyük şehirlerde siyasetle ilgilenen kadınların sayısının artmasının nedeni olarak partilerde kadın kollarının kurulması olarak gösterilmektedir (Kesen, 2022, s.31-44).

Feminizmin Türkiye'deki dönüm noktasını ve tarihinin üçüncü aşamasını 12 Eylül 1980 Darbesi ile birlikte gerçekleştirilen faaliyetlerle oluşturduğu görülmektedir. 1980 yılı ve sonrası Türkiye'de feminizmin önceki yıllardan daha çok toplumsal destek sağlayan gelişmelere yol açtığı bir dönemdir (Tekin, 2007). 8 Mart 1987 yılı Kadınlar Gününde Feminist Dergisi çıkarılmaya başlanmış ve feminist kelimesine yeni bir tanım kazandırılmaya çalışılmıştır. Bunların yanısıra Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası başlatılmış ve Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği (AKKD) kurulmuştur. Derneklerin faaliyetleri sonucu Türkiye Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)' imzalamıştır (Kesen, 2022, s.31-44).

Türkiye'de feminizmin gelişimsel süreci 1990'lı yıllardan bugünlere kadar olan süreci

kapsamaktadır. 1980'li yıllarda feminist hareketlerde hızın kazanılması 1990'lı yıllardan sonra da kurumsallaşma sürecinin başlamasına neden olmuştur. Feminizm bu dönemde kendi bakış açısını kazanarak kurumsallaşma sürecine başlamıştır. Bu sayede mücadelelerinin sürekliliği ve kalıcılığını amaçlamışlardır. Bu dönemde feministler protestoları bırakarak bu durumları gerekli mercilere iletmeye başlamışlardır. Sokakta daha az görülmelerine rağmen karar mekanizmalarını etkileyebilecek saygınlığa ulaşmaya başlamışlardır (Tekin, 2007, s.36-41). Bu dönem feministlerin yapmış oldukları projelerle kendilerini tanıttıkları, kendi aralarındaki tartışmaların sınırlı olduğu, feminist grupların birbirlerinden çok beslenemedikleri, eylemlerin yerini lobi faaliyetlerinin almış olduğu bir dönem olarak görülmektedir. Bu dönemde feminist bir dergi olarak "Pazartesi" çıkmıştır. Bu derginin tek amacı kadınlardan yana olan her şeyin desteklenerek kadınların aleyhine olan her şeye karşı çıkmaktır. Bu dergi feminizmi yaygınlaştırmayı ve daha geniş kadın kitlelerine ulaşmayı hedeflemiştir (Kesen, 2022, s.31-44).

Bu dönemde kadınlarla ilgili konular sadece kadınları değil devlet kurumlarını ve kamu politikalarını da ilgilendirmeye başlamıştır. 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Medeni Kanun'la birlikte ise kadınların çalışabilmek için eşlerinden izin almaları gerektiği iptal edilmiştir. Erkeklerin evdeki hakimiyeti kaldırılarak kadınlarla eşit statüye getirilmiştir. Kadınlara eşlerini soyadlarıyla birlikte kendi soyadlarını da kullanma hakkı verilmiş ve nüfus cüzdanlarındaki medeni durum kısmında yer alan dul, bakire veya boşanmış gibi ibareler kaldırılmıştır (Şengül, 2015, s.21-30).

6.SONUÇ

Geçmiş insanlık tarihi kadar eskiye dayanan cinsiyet kavramı, çeşitli etkenlere bağlı olarak zaman içerisinde şekillenmeye devam etmiş ve felsefi bir tartışma konusu olarak günümüze kadar gelmiştir. Antik Yunan kültüründe kadınlara cinsiyet ayrımı yapıldığı, kadınların tanımlanmamış erkekler olarak nitelendirildikleri, özellikle bu dönem içerisindeki filozofların da kadının görmezden geldiği bir yaklaşımdan etkilendikleri görülmektedir (Çolakoğlu, 2015, s.223-229). Ancak bu dönem içerisinde Platon, ilk kez kadın erkek eşitliğinden bahsetmesi yönüyle dikkat çekmektedir (Karaarslan, 2016, s.159-174). Platon kadınlarla erkeklerin bir bütünün iki parçası olduğunu söyleyerek kadına önem atfetmektedir (Blondel, 2004). Platon kadın ve erkek eşitliğini savunurken aslında kadınlara içerisinde bulunan topluma aykırı haklar vermeyi amaçlamamıştır. Yapmak istediği asıl şey mevcut geleneksel yapıyı değiştirmeye çalışması ve uzak durmasının nedeni kendi kurduğu ideal devlet anlayışını sürdürebilmektir (Çolakoğlu, 2015, s.223-229).

Aydınlanma Çağı ile birlikte eşitlik, hoşgörü, akıl ve bilim gibi kavramların farklı toplumsal açıdan insanlara birçok şey vadettiği görülmektedir. Fakat bu kavramların hakim olduğu bir toplumda kadınların konumunun çokta iç açıcı olmadığı belirtilmiştir. Bu dönemin filozofları inşa etmiş oldukları yeni felsefi ve toplumsal düzen içerisinde kadına yer vermemişlerdir. Dönemin önemli filozoflarından biri olan Schopenhauer, ontolojik farklılıkların kadınların erkeklerden farklı olmasının kaynağı olduğunu bundan

dolayı da kadınları ‘’erkeğin ötekisi’’ olarak nitelendirdiğini ifade etmektedir (Schopenhauer, 2014, s.30). Kant, kadınları güzellik kavramı çerçevesinde estetik bir varlık olarak incelemekte ve kadınlardaki bilgeliğin akıl yürütmekle değil, hislerle ve sezgilerle olduğu düşüncesini savunmaktadır (Kant, 2010). Rousseau ise, kadının aile içerisindeki konumu erkeğe göre belirlenmesi gerektiğini ve erkekler ile kadınlar arasındaki otoritenin eşit olmaması gerektiğini savunmuştur. Felsefecilerin bu yaklaşımları göz önüne alındığında Antik Yunan’da belirtilen kadınların erkekler ile aynı haklara sahip olamayacakları düşüncesini sürdürmekte oldukları görülmektedir (Baktemur, 2019, s.1-12).

Zaman geçtikte modernleşmenin de etkisiyle kadınların toplum içerisinde ve siyasi hayatta bir değere sahip oldukları ancak kadının tüketim toplumunun bir hedefi olarak gösterildiği saptanmıştır. Bu dönem içerisinde kadınlar reklam eğlence ve reklam yüzü haline gelmeye başlamış ve kadının gerek toplumsal gerekse siyasal hayatta statüsünün olumsuz bir şekilde etkilendiği görülmüştür. Sonuç olarak yüzyıllar boyunca kadınların erkeklere göre toplumdaki yerinin sürekli değişim gösterdiği saptanmıştır. Kadının konumu içerisinde bulunduğu çağdan, toplumsal yapıdan ve kültürden etkilenmiştir. Her dönem içerisinde adalet, hoşgörü ve eşitlik gibi kavramlar çerçevesinde geliştirilen ve felsefi sistem içerisindeki fikirlerin erkeği yücelttiği, kadınları ise daha pasif konumlandığı görülmektedir (Cihan, 2018; Üste ve Cem, 2023, s.117-147).

KAYNAKÇA

- Akköz Çevik, S. (2011). Atılgnlık ve kadın. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 4(1): 141-147.
- Altuntaş, N. (2013). Dünya’da ve Türkiye’de siyasal ideolojiler, (Edt. Çaha Ö., Şahin B.), Ankara: Orion Kitabevi.
- Baktemur, Z. (2019). Aydınlanma Çağı filozoflarına göre kadın: Schopenhauer, Kant ve Rousseau örneği. *Istanbul University Journal of Women’s Studies*. 1: 1-12.
- Beauvoir, S. (1993). Kadın “ikinci cins” 2 evlilik çağı, (B. Onaran çev.), İstanbul: Payel Yayıncılık.
- Bendason, N. (1994). *Başlangıçtan günümüze kadın hakları*. İstanbul: İletişim Yayınları, 29.
- Biter, T. (2017). *Uluslararası ilişkilerde feminist dış politika söylemi ve isveç örneği*, Alternatif Politika, 9(3): 495-524.
- Blondel, E. (2004) *Aşk* (Çev: Özdoğan, E.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Cihan, E.Z. (2018). Modernleşme ve kadın. *KÜSBD*, 8(1): 269-280.
- Çakır Kılıçarslan, Ş. (2023). *Feminist teori bağlamında Türk kültüründe gelinkaynana ilişkisi*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik Seyitoğlu, D., Güneş, G., Gökçe, A. (2016). İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Medicine Science*, 5: 102-16.
- Çevik, D. (2023). Carnap ve Neutrath’ın feminist bilim felsefesi açısından olası bir değerlendirmesi. *DTCF Dergisi*, 63 (1): 573-605.
- Çiçek, A. (2016). *Feminist perspektiften Türkiye’de kadın kütüphanecilerin imajı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çimen, L.K. (2008). *Türk töresinde kadın ve aile*. Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Çolakoğlu, H. (2015). Antik Yunan ve Platon’da cinsiyet sorunu. *Atatürk İletişim Dergisi*, 9: 223-229.
- Demiralp, D. (2010). İlkçağ anadolu efsanelerinin en güzeli: Troyalı Helena. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 4(7): 201.
- Dikici, E. (2016). Feminizmin üç ana akımı: liberal, marxist ve radikal feminizm teorileri. *The Journal of Social Scienc.*, 43: 524-532.
- Dinç Kahraman. S. (2011). *Kadınlarda toplumsal cinsiyete dayalı eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin sağlık davranışlarına etkisi*. (Doktora Tezi) Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Donovan, J. (2016). Feminist Teori. (Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları, 223.
- Duby, G. (2005). *Kadınların tarihi ana tanrıçalardan Hristiyan azizelere*, (Çev. Fethi, A). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1:302.
- Göçmen, D. (2012). Immanuel Kant’ın güzellik ve yücelik duygusu üzerine gözlemleri. *Felsefi Düşün: Akademik Felsefe Dergisi*, 42: 95-136.
- Göze, A. (2000) *Siyasal düşünceler ve yönetimler*. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Kant, I. (2006). *Anthropology from a Pragmatic Point of View*. (Çev. Louden. R.B.). New York: Cambridge University Press, 207.
- Kant, I. (2010). *Güzellik ve yücelik duyguları üzerine gözlemler*. (Çev. Yıldırım, A.F). İstanbul: Hil Yayın, İstanbul, 33-34.

- Kant, I. (2017). *Güzellik ve Yücelik Duygusu Üzerine Gözlemler*, (Çev. Yıldırım, A.F). İstanbul: Hil Yayınları, 76.
- Karaarslan, D. (2016). Antik Yunanda kadın olmak. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2): 159-174.
- Karasu, B.T. (2019). *Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin bakış açılarının belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, izmir.
- Keleş, M.B. (2018). *Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yol açan temel etmenlerin feminist teorilerden hareketle çözümlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi Çanakkale.
- Kenny, A. (2017). *Modern dünyada felsefe*. (Çev. Doğan, B.). İstanbul: Küre Yayınları, 284.
- Kesen, H. (2022). Kadın kalarak anne olmanın imkanı: feminist politika ve amargi dergilerinde annelik söylemi üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 6(1): 31-44.
- Kılıç, H. (2000). *Antikçağdan günümüze batı'da kadın ve cinsellik*. İstanbul: Otopsi Yayınevi, 28.
- Platon. (1999). *Devlet*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Rousseau, J.J. (1956). *Emil yahut terbiyeye dahil*. (Çev. Ülken, H.Z., Ülgener, A.R. ve Güzey, S.). Türkiye Yayınevi, İstanbul, 4: 71-393.
- Rousseau, J.J. (1995). *Bilimler ve sanatlar üstüne söylev*. (Çev. İleri, R.N.). Say Yayınları, 5: 84-151.
- Rousseau, J.J. (2008). *Siyasal fragmanlar-Ekonomi politik üzerine söylev*. İstanbul: Say Yayınları, İstanbul.
- Russel, B. (1969). *Batı felsefe tarihi* (Antik Çağ), (Çev. Sencer, M.). İstanbul: Say Yayınları, 181.
- Schopenhauer, A. (2014). *Aşkın metafiziği*. (Çev. Atayman, V.). İstanbul: Bordo-Siyah Yayınları, 23-31.
- Schopenhauer, A. (2017). *İsteme ve tasarım olarak dünya*. (Çev. Özşar, L.). İstanbul: Biblos Kitabevi Yayınları, 314-315.
- Şengül, M. (2015). *Türk romanında feminizm (kadın romancılar, 1960- 80)* (Doktora Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, 21-30
- Temel, A., Yakın, M., Misci, S. (2006) Örgütsel cinsiyetlerin örgütsel davranışa yansımaları. *Yönetim ve Ekonomi*, 13(1): 27- 38.
- Tekin, E. (2007). 1980 sonrası Türkiye'de feminizmin görünümü (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 36-41.
- Timaios, P. (2001), *Platon*. (Çev. Güney, E. ve Ay, L.) İstanbul: Sosyal Yayınlar, 42.
- Üste, R.B. ve Cem, S. (2023). Modernizmden postmodernizme kadın ve erkek liderler arasındaki farklılıklar. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 7(1): 117-147.
- West, D. (2016). *Kıta Avrupası felsefesine giriş*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 12.
- Wollstonecraft, M. (2007). *Kadın haklarının gerekçelendirilmesi*. (Çev. Hakyemez, D.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.